

Hieronymi Fracastorii Syphilis. Sive morbus Gallicus / [Girolamo Fracastoro].

Contributors

Fracastoro, Girolamo, 1478-1553.
Peters, Charles, 1695-1746.

Publication/Creation

Londini : Apud Jonam Bowyer ..., 1720.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/epmtzn2s>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

George Frederick Nott.

Dr. Libris Roberto Freeman. M.D.

F. IX. 6

16

3, 163/C

20.6 4629

HIERONYMI
FRACASTORII
SYPHILIS.

HIERONYMI
FRACASTORII
SYPHILIS.

SIVE

MORBUS GALLICUS.

LONDINI:

Apud JONAM BOWYER ad Insigne Rosæ in Coemeterio
Divi Pauli. MDCCXX.

THE
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

LONDON
1851

Clarissimo Doctissimoque Viro

RICHARDO MEAD

MEDICINÆ DOCTORI.

UUM Tu, pro eo quo
es in me & mea studia
propenso animo, hoc au-
reum Poema mihi com-
mendasses; ita me ceperunt hu-
jus Veneres & Gratia, ut nun-
quam fatis mihi lectum videre-
tur.

tur. At vero conquerenti editiones plerasque recentiores erroribus scaterere, ultro ex instructissima tua Bibliotheca rarum editionis ab ipso authore *Veronæ* anno 1530. evulgatæ Exemplar obtulisti; quod non citius sumpsi in manus, quam de recudendo cogitavi; id ratus cum tibi tum publico acceptum fore: Et religio mihi fuit prototypam editionem ea fide exprimere, ut ne latum unguem ab illa recederem; præterquam in tribus versibus, ubi Author, mira hallucinatione, una bis in voce, contra syllabarum quantitatem peccat, nimirum duas priores vocis *resina* corripiendo, cum utraque producat. Has itaque, tuo fretus Judicio, levi mutatione emendavi, cum in authoris editione & in aliis pariter sequentibus hoc modo illi se haberent, *viz.*

L. 2. V. 199. Marcori *resinosa* solent
obfistere putri.

V. 428. Et laricis *resina* aerix:
sunt qui unguen e-
quinum

L. 3. V. 41. Robora, quæ *resinam*
fudant incensa tena-
cem:

Nec dubito, quin gratiam, si pos-
sint talia curare, habituri sint ip-
sius manes. Vale: & me, quod
facis, ama

Tui Observantissimum

CAROLUM PETERS.

ERRATA.

Lib. 1. ŷ. 104. lege *visam*. Lib. 2. ŷ. 195. lege *reliſta*. ŷ. 340. lege
emina. ŷ. 375. lege *quam maxima*. Lib. 3. ŷ. 187. lege *noſtro*. ŷ. 267.
lege *ſirpe*.

HIERONYMI
FRACASTORII

SYPHILIS,

SIVE

MORBUS GALLICUS,

A D

PETRUM BEMBUM.

LIBER PRIMUS.

QUI casus rerum varii, quæ semina morbum
Infuetum, nec longa ulli per secula visum
Attulerint : nostra qui tempestate per omnem
Europam, partimque Asiæ, Libyæque per urbes
Sæviit: in Latium vero per tristia bella

B

Gallorum

2 SYPHILIS.

Gallorum irrupit, nomenque a gente recepit :
Necnon & quæ cura, & opis quid comperit usus,
Magnaque in angustiis hominum solertia rebus,
Et monstrata Deum auxilia, & data munera cœli,
Hinc canere, & longe secretas quærere causas 10
Aëra per liquidum, & vasti per sydera Olympi
Incipiam: dulci quando novitatis amore
Correptum, placidi naturæ suavibus horti
Floribus invitant, & amantes mira Camœnæ.

BEMBE decus clarum Ausoniæ, si forte vacare 15
Consultis Leo te à magnis paulisper, & alta
Rerum mole finit, totum qua sustinet orbem:
Et juvat ad dulces paulum secedere Musas:
Ne nostros contemne orsus, medicumque laborem, 19
Quicquid id est; Deus hæc quondam dignatus Apollo est:
Et parvis quoque rebus inest sua sæpe voluptas:
Scilicet hac tenui rerum sub imagine multum
Naturæ, fatiq; subest, & grandis origo.

Tu mihi, quæ rerum causas, quæ sydera noscis,
Et cœli effectus varios, atque aëris oras, 25
Uranie,

Uranie, (sic dum puro spatiaris olympo,
 Metirisque vagi lucentes ætheris ignes,
 Concentu tibi divino cita sydera plaudant)
 Ipsa ades, & mecum placidas Dea lude per umbras,
 Dum tenues auræ, dum myrtea sylva canenti 30
 Aspirat, resonatque cavis Benacus ab antris.
 Dic Dea, quæ causæ nobis post secula tanta
 Insolitam peperere luem? num tempore ab illo
 Vecta mari occiduo nostrum pervenit in orbem,
 Ex quo lecta manus solvens de littore Ibero 35
 Ausa fretum tentare, vagiq; incognita ponti est
 Aequora, & orbe alio positas perquirere terras?
 Illic nanque ferunt æterna labe per omnes,
 Id morbi regnare urbes, passimque vagari
 Perpetuo cœli vitio, atque ignoscere paucis. 40
 Commercî ne igitur causa accessisse putandum est
 Delatam contagem ad nos, quæ parva sub ipsis
 Principiis, mox & vires & pabula sensim
 Suscipiens, sese in terras diffuderit omnes?
 Ut sæpe in stipulas cecidit quum forte favilla 45

De face, neglectam pastor quam liquit in arvo,
 Illa quidem tenuis primum, similisque moranti
 Incedit: mox, ut paulatim increvit eundo,
 Tollitur, & victrix messem populatur & agros,
 Vicinumque nemus, flammæque sub æthera jactat: 50
 Dat fonitum longe crepitans Jovis avia sylva,
 Et cœlum late circum, campique relucent.

At vero, si rite fidem observata merentur,
 Non ita censendum: nec certe credere par est
 Esse peregrinam nobis, transque æquora vectam 55
 Contagem: quoniam in primis ostendere multos
 Possumus, attactu qui nullius, hanc tamen ipsam
 Sponte sua sensere luem, primique tulere.
 Præterea & tantum terrarum tempore parvo
 Contages non una simul potuisset obire. 60
 Aspice per Latii populos, quique herbida Sagrae
 Pascua, & Ausonios saltus, & Japygis oræ
 Arva colunt: spectata, Tiberis qua labitur, & qua
 Eridanus centum fluviis comitatus in æquor,
 Centum urbes rigat, & placidis interfluit undis: 65

Uno nonne vides ut tempore pestis in omnes
 Sæviit? ut fortem pariter transegimus unam?
 Quinetiam externos eadem per tempora primum
 Excepisse ferunt: nec eam cognovit Ibera
 Gens prius, ignotum quæ scindere puppibus æquor 70
 Ausa fuit, quam quos disternat alta Pyrene,
 Atque freta, atque Alpes cingunt, Rhenusque bicornis:
 Quam reliqui, quos lata tenet gelida ora sub Arcto.
 Tempore non alio Pœni sensistis, & omnes
 Qui lætam Ægyptum metitis, foecundaque Nilo 75
 Arva, & palmiferæ sylvas tondetis Idumes.
 Quæ quum sic habeant sese, nempe altius isti
 Principium labi, rerumque latentior ordo,
 (Ni fallor) graviorque subest, & major origo.
 Principio quæque in terris, quæque æthere in alto 80
 Atque mari in magno Natura educit in auras,
 Cuncta quidem nec forte una, nec legibus iisdem
 Proveniunt, sed enim, quorum primordia constant
 E paucis, crebro ac passim pars magna creantur:
 Rarius ast alia apparent, & non nisi certis 85
 Tempo-

Temporibusve, locisve, quibus violentior ortus,
 Et longe sita principia: ac nonnulla prius, quam
 Erumpant tenebris & opaco carcere noctis,
 Mille trahunt annos, spatiosaque secula poscunt.
 Tanta vi coeunt genitalia femina in unum. 90
 Ergo & morborum quoniam non omnibus una
 Nascendi est ratio, facilis pars maxima visu est,
 Et faciles ortus habet, & primordia praesto.
 Rarius emergunt alii, & post tempore longo
 Difficiles causas, & inextricabile fatum, 95
 Et fero potuere altas superare tenebras.
 Sic Elephas facer Aufoniis incognitus oris,
 Sic Lichen latuere diu, quibus accola Nili
 Gens tantum, regioque omnis vicina laborat.

De genere hoc est dira lues, quae nuper in auras 100
 Exiit, & tandem sese caligine ab atra
 Exemit, durosque ortus, & vincula rupit.
 Quam tamen (aeternum quoniam dilabitur aevum)
 Non semel in terris visum, sed saepe fuisse
 Ducendum est; quamquam nobis nec nomine nota 105

Hactenus

Haestenus illa fuit; quoniam longæva vetustas
 Cuncta situ involvens, & res & nomina delet:
 Nec monumenta patrum feri videre nepotes.

Oceano tamen in magno sub sole cadente,
 Qua misera inventum nuper gens incolit orbem, 110
 Passim oritur, nullisque locis non cognita vulgo est,
 Usque adeo rerum causæ, atque exordia prima
 Et cœlo variare, & longo tempore possunt.
 Quodque illic fert sponte aër, & idonea tellus,
 Huc tandem annorum nobis longa attulit ætas. 115

Cujus forte suo si cunctas ordine causas
 Nôsse cupis, magni primum circumspecte mundi
 Quantum hoc infecit vitium, quot adiverit urbes:
 Quumque animadvertas tam vastæ femina labis
 Esse nec in terræ gremio, nec in æquore posse, 120
 Haud dubie tecum statuas reputesque necesse est,
 Principium, sedemque mali consistere in ipso
 Aëre, qui terras circum diffunditur omnes,
 Qui nobis sese insinuat per corpora ubique,
 Suetus & has generi viventum immittere pestes: 125

Aër

Aër quippe pater rerum est, & originis author.
 Idem sæpe graves morbos mortalibus affert,
 Multimode natus tabescere corpore molli,
 Et facile affectus capere, atque inferre receptos.
 Nunc vero, quonam ille modo contagia traxit,
 Accipe: quid mutare queant labentia sec'la.

In primis tum Sol rutilus, tum sydera cuncta
 Tellurem, liquidasque auras, atque æquora ponti
 Immutant, agitantque: utque ipso sydera cœlo
 Mutavere vicem, & sedes liquere priores,
 Sic elementa modis variis se grandia vertunt.
 Aspice, ut, hybernus rapidos ubi flexit in Austrum
 Phœbus equos, nostrumque videt depressior orbem,
 Bruma riget, duratque gelu; spargitque pruina
 Tellurem, & gelida glacie vaga flumina sistit.
 Idem, ubi nos Cancro propior spectavit ab alto,
 Urit agros, arent nemora, & sitientia prata,
 Siccaque pulvereis æstas squallescit in arvis.
 Nec dubium, quin & noctis nitor, aurea Luna,
 Cui maria alta, omnis cui rerum obtemperat humor:

Quin

Quin & Saturni grave fydus, & æquior orbi
 Stella Jovis, quin pulchra Venusque & Martius ignis,
 Ac reliqua aftra etiam mutent elementa, trahantque
 Perpetuum, & late magnos dent undique motus:
 Præcipue fedem fi quando plurima in unam 150
 Convenere, fuo vel multum devia curfu
 Longe alias tenuere vias, hæc fcilicet annis
 Pluribus, & rapidi poft multa volumina cœli
 Eveniunt, Diis fata modis volventibus iftis.
 Ut vero eveniffe datum eft, numerumque diesque 155
 Exegere fuos, præfixaque tempora fatis,
 Proh! quanta aërios tractus, falſa æquora quanta,
 Telluremque manent; alibi quippe omnia late
 Cogentur ſpatia in nubes, cœlum imbribus omne
 Solvetur, ſummifque voluti montibus amnes 160
 Præcipites ſecum ſylvas, ſecum aſpera faxa,
 Secum armenta trahent: medius pater impete magno
 Aut Padus, aut Ganges ſuper & nemora alta, domoſque
 Turbidus, æquabit pelago freta lata fonante:
 Æſtates alibi magnæ condentur, & ipſæ 165

IO SYPHILIS.

Flumina speluncis flebunt arentia Nymphæ :
 Aut venti cuncta invertent, aut obice clausi
 Excutient tellurem imam, & cum turribus urbes :
 Forfitan & tempus veniet, poscentibus olim
 Natura, fatisque Deum, quum non modo tellus 170
 Nunc culta, aut obducta mari, aut deserta jacebit,
 Verum etiam Sol ipse novum (quis credere possit?)
 Curret iter, sua nec per tempora diffluet annus ;
 Ast insueti æstus, insuetaque frigora mundo
 Infurgent ; & certa dies animalia terris 175
 Monstrabit nova ; nascentur pecudesque feræque
 Sponte sua ; primaque animas ab origine fument :
 Forfitan & majora audens producere tellus
 Cœumque, Enceladumque feret, magnumque Typhœa,
 Aufuros patrio superos detrudere cœlo, 180
 Convulsamque Ossan nemoroso imponere Olympo.
 Quæ cum perspicias, nihil est, cur tempore certo
 Admirere novis magnum marcescere morbis
 Aëra, contagesque novas viventibus ægris
 Sydere sub certo fieri, & per secula longa. 185

Bis

SYPHILIS. II

Bis centum fluxere anni, quum flammea Marte
 Lumina Saturno tristi immiscente, per omnes
 Auroræ populos, per quæ rigat æquora Ganges,
 Infolita exarsit febris, quæ pectore anhelò
 Sanguineum sputum exagitans (miserabile visu) 190
 Quarta luce frequens fato perdebat acerbo:
 Illa eadem Assyriæ gentes, & Persidos, & quæ
 Euphratem, Tigrimque bibunt, post tempore parvo
 Corripuit, ditesque Arabas, mollemque Canopum:
 Inde Phrygas, inde & miserum trans æquora vecta 195
 Infecit Latium, atque Europa sæviit omni.

Ergo age jam mecum, semper sese æthera circum
 Volventem, superùmque domos, ardentiaque astra
 Contemplare, animumque agitans per cuncta, require,
 Quis status illorum fuerit, quæ signa dedere 200
 Sydera, quid nostris cœlum portenderit annis.
 Hinc etenim tibi forte novæ contagis origo
 Omnis, & eventus tanti via prima patefcet.
 Aspice, candentes magni qua Cancer Olympi
 Excubat ante fores, & brachia pandit aperta; 205

Hinc diræ facies, hinc se diversa malorum
 Ostendent portenta; una hac sub parte videbis
 Magna coiffè simul radiis ardentibus astra,
 Et conjuratas sparsiffè per aëra flammæ:
 Flammæ, quas longe tumulo Sirenis ab alto 210
 Prospiciens fenior vates, quem dia per omnes
 Coelicolûmque domos duxit, docuitque futura
 Uranie: miseræ, inquit, defendite terras
 O superi, insolitam video per inania ferri
 Illuviem, & magnos cœli tabescere tractus. 215
 Bella etiam Europæ miseræ, bella impia, & agros
 Aufoniæ passim currentes sanguine cerno.
 Dixit, & illa etiam scriptis ventura notavit.

Mos superûm est, ubi sec'la vagus sol certa peregit,
 Ab Jove decerni fata, & cuncta ordine pandi, 220
 Quæcunque eventura manent terrasque, polumque;
 Quod tempus quum jam nostris venientibus annis
 Instaret, rerum summus fator, & superûm rex
 Juppiter, acciri socios in rebus agendis
 Saturnum, Martemque jubet; bipotentia Cancer 225

Limina portarum referat, Diisque atria pandit :
 Conveniunt, quibus est fatorum cura gerenda.
 Impiger ante alios flammis ferroque coruscans
 Bellipotens Mavors, animis cui prælia & arma,
 Vindictæque manent, & ovantes sanguine cædes. 230
 Post placidus curru invectus rex Juppiter aureo
 Insequitur (ni fata obstant) pater omnibus æquus.
 Postremus, longaque via tardatus & annis,
 Falcifer accedit senior, qui haud immemor iræ
 In natum veteris, nato & parere recusans, 235
 Sæpe etiam cessit retro, & vestigia torfit,
 Multa minans, multumque animo indignatus iniquo.
 Juppiter at folio ex alto, quo se solet uno
 Tollere, percenset fata, & ventura resolvit,
 Multum infelicis miserans incommoda terræ, 240
 Bellaque, fortunæque virûm, casuraque rerum
 Imperia, & prædas, adaperataque limina morti :
 In primis ignota novi contagia morbi :
 Morbi, qui humanæ nulla mansuescat opis vi.
 Assensere Dei reliqui : concussus Olympus 245
 Intremuit,

Intremuit, tactusque novis defluxibus æther.
 Paulatim aërii tractus, & inania lata
 Accepere luem, vacuasque infuetus in auras
 Marcor iit, cœlumque tulit contagia in omne.
 Sive quod ardenti tot concurrentibus astris 250
 Cum Sole, e pelago multos terraque vapores
 Traxerit ignea vis, qui misti tenuibus auris
 Correptique novo vitio, contagia visu
 Perrara attulerint; aliud sive æthere ab alto
 Demissum, late aërias corruperit oras. 255
 Quanquam animi haud fallor, quid agat, quove ordine
 Dicere, & in cunctis certas perquirere causas [cœlum,
 Difficile esse; adeo interdum per tempora longa
 Effectus trahit, interdum (quod fallere possit)
 Miscentur fors, & varii per singula casus. 260
 Nunc age, non id te lateat, super omnia miram
 Naturam, & longe variam contagibus esse.
 Solis nam sæpe arboribus fit noxius aër,
 Et tenerum germen, florumque infecit honorem:
 Interdum segetem, & fata læta, annique labores 265
 Corripuit,

Corripuit, scabraque uffit rubigine culmos,
Et vitiata parens produxit femina tellus.
Interdum pœnas animalia sola dedere,
Aut multa, aut certa ex ipsis. Memini ipse malignam
Luxuriam vidisse anni, multoque madentem 270
Autumnum perflatum Austro, quo protinus omne
Caprigenum genus e cunctis animantibus unum
Corruit: a stabulis lætas ad pabula pastor
Ducebat; tum forte alta securus in umbra
Dum caneret, tenuique gregem mulceret avena, 275
Ecce aliquam tussis subito irrequieta tenebat,
Nec longe mora mortis erat: nanque acta repente,
Circum præcipiti lapsu, removensque supremam
Ore animam, focias inter moribunda cadebat.
Vere autem (dictu mirum) atque æstate sequenti 280
Infirmas pecudes, balantumque horrida vulgus
Pestis febre mala miserum pene abstulit omne.
Usque adeo varia affecti sunt semina cœli,
Et variæ rerum species, numerusque vicissim
Inter mota subest, interque moventia certus. 285

Nonne

Nonne vides, quamvis oculi sint pectore anhelos
 Expositi mollesque magis, non attamen ipsos
 Carpere tabem oculos, sed sese immergere in imum
 Pulmonem? & pomis quanquam sit mollior uva,
 Non tamen iis vitatur, at ipsa livet ab uva. 290
 Nempe alibi vires, alibi sua pabula defunt;
 Ast alibi mora certa, nec ipsa foramina multum
 Non faciunt, hinc densa nimis, nimis inde soluta.

Ergo contagum quoniam natura genusque
 Tam varium est, & multa modis sunt semina miris, 295
 Contemplator & hanc, cujus cœlestis origo est,
 Quæ, sicut defueta, ita mira erupit in auras.
 Illa quidem non muta maris, turbamque natantum,
 Non volucres, non bruta altis errantia sylvis,
 Non armenta bouum, pecudesve, armentave equorum
 Infecit, sed mente vigens ex omnibus unum 301
 Humanum genus, & nostros est pasta sub artus.
 Porro homine e toto, quod in ipso sanguine crassum
 Et fordens lentore foret, foedissima primum
 Corripuit, sese pascens uligine pingui. 305

Tali se morbus ratione & sanguis habebant.
Nunc ego te affectus omnes, & signa docebo
Contagis miseræ; atque utinam concedere tantum
Musa queat, tantumque velit defendere Apollo,
Tempora qui longa evolvit, cui carmina curæ, 310
Hæc multas monumenta dies ut nostra supersint;
Forte etenim nostros olim legisse nepotes,
Et signa, & faciem pestis novisse juvabit:
Namque iterum, quum fata dabunt, labentibus annis
Tempus erit, cum nocte atra sopita jacebit 315
Interitu data; mox iterum post secula longa
Illa eadem exurget, cœlumque aurasque revifet,
Atque iterum ventura illam mirabitur ætas.

In primis mirum illud erat, quod labe recepta,
Sæpe tamen quater ipsa suum compleverat orbem 320
Luna prius, quam signa fatis manifesta darentur:
Scilicet extemplo non sese prodit aperte,
Ut semel est excepta intus, sed tempore certo
Delitet, & sensim vires per pabula captat.
Interea tamen insolito torpore gravati, 325

D

Sponteque

Sponteque languentes animis, & munera obibant
 Ægrius, & toto fegnes se corpore agebant :
 Ille etiam fuus ex oculis vigor, & fuus ore
 Dejectus color haud læta de fronte cadebat ;
 Paulatim caries foedis enata pudendis 330
 Hinc atque hinc invicta locos, aut inguen edebat ;
 Tum manifesta magis vitii se prodere signa :
 Nam, simulac puræ fugiens lux alma diei
 Cesserat, & noctis tristes induxerat umbras,
 Innatusque calor noctu petere intima fuetus 335
 Liquerat extremum corpus, nec membra fovebat
 Obsita mole pigra humorum ; tum vellier artus,
 Brachiaque, scapulæque gravi, furæque dolore :
 Quippe, ubi per cunctas ierant contagia venas,
 Humoresque ipsos, & nutrimenta futura 340
 Polluerant, Natura malum fecernere fueta
 Infectam partem pellebat corpore ab omni
 Exterius ; verum crasso quia corpore tarda
 Hæc erat, & lentore tenax, multa inter eundum
 Hærebat membris exanguibus, atque lacertis ; 345

Inde

Inde graves dabat articulis extenta dolores;
 Parte tamen levioꝛe, magisque erumpere nata,
 Summa cutis, pulsa, & membrorum extrema petebat:
 Protinus informes totum per corpus achores 349
 Rumpebant, faciemque horrendam, & pectora foede
 Turpabant: species morbi nova: pustula summæ
 Glandis ad effigiem, & pituita marcida pingui,
 Tempore quæ multo non post adaper̄ta dehiscens,
 Mucoſa multum fanie, taboque fluebat:
 Quinetiam erodens alte, & se funditus abdens 355
 Corpora pascebat misere: nam sæpius ipsi
 Carne sua exutos artus, squallentiaque ossa
 Vidimus, & foedo roſa ora dehiscere hiatu,
 Ora, atque exiles reddentia guttura voces.
 Ut sæpe aut Ceraſis, aut Phyllidis arbore tristi 360
 Vidisti pinguem ex udis manare liquorem
 Corticibus, mox in lentum dureſcere gummi;
 Haud fecus hac sub labe solet per corpora mucor
 Diffluere; hinc demum in turpem concreſcere callum.
 Unde aliquis ver ætatis, pulchramque juventam 365

Suspirans, & membra oculis deformia torvis
 Prospiciens, fœdosque artus, turgentiaque ora,
 Sæpe Deos, sæpe astra miser crudelia dixit.

Interea dulces somnos, noctisque soporem
 Omnia per terras animalia fessa trahebant ; 370

Illis nulla quies aderat, sopor omnes in auras
 Fugerat ; iis oriens ingrata Aurora rubebat ;

Iis inimica dies, inimicaque noctis imago.
 Nulla Ceres illos, Bacchi non ulla juvabant

Munera ; non dulces epulæ, non copia rerum, 375
 Non urbis, non ruris opes, non ulla voluptas ;

Quamvis sæpe amnes nitidos, jucundaque Tempe,
 Et placidas summis quæssissent montibus auras.

Diis etiam sparsæque preces, incensaque templis
 Thura, & divitibus decorata altaria donis ; 380

Dii nullas audire preces, donisve moveri.

Ipse ego Cœnomanum memini, qua pinguia dives
 Pascua Sebina præterfluit Ollius unda,

Vidisse insignem JUVENEM, quo clarior alter
 Non fuit, Ausonia nec fortunatior omni ; 385

Vix

Vix pubescentis florebat vere juventæ,
 Divitiis, proavisque potens, & corpore pulchro;
 Cui studia aut pernicious equi compescere cursum,
 Aut galeam induere, & pictis splendescere in armis,
 Aut juvenile gravi corpus durare palæstra, 390
 Venatuque feras agere, & prævertere cervos;
 Illum omnes Ollique Deæ, Eridanique puellæ
 Optarunt, nemorumque Deæ, rurisque puellæ;
 Omnes optatos suspiravere hymenæos:
 Forfan & ultores superos neglecta vocavit 395
 Non nequicquam aliqua, & votis pia numina movit;
 Nam nimium fidentem animis, nec tanta timentem
 Invasit miserum labes, qua sævior usquam
 Nulla fuit, nulla unquam aliis spectabitur annis.
 Paulatim ver id nitidum, flos ille juventæ 400
 Disperiit, vis illa animi; tum squallida tabes
 Artus (horrendum) miseros obduxit, & alte
 Grandia turgebant foedis abscessibus ossa:
 Ulcera (Proh Divûm pietatem) informia pulchros
 Pascebant oculos, & diæ lucis amorem, 405
 Pasce-

Pascebantque acri corrosas vulnere nares.
 Illum Alpes vicinæ, illum vaga flumina flerunt;
 Illum omnes Ollique Deæ, Eridanique puellæ
 Fleverunt, nemorumque Deæ, rurisque puellæ;
 Sebinusque alto gemitum Lacus edidit amne. 410

Ergo hanc per miseras terras Saturnus agebat
 Pestem atrox, nec sæva minus crudelis & ipse
 Miscebat Mavors, conjunctaque fata ferebat:
 Quippe lue hac nascente putem simul omnia diras
 Eumenidas cecinisse fera & crudelia nobis; 415
 Tartareos etiam Barathro (dira omina) ab imo
 Excivisse lacus, Stygiaque ab sede laborem,
 Pestemque, horribilemque famem, bellumque, necemque.

Dii patrii, quorum Aufonia est sub numine, tuque,
 Tu Latii Saturne pater, quid gens tua tantum 420
 Est merita? an quicquam superest dirique gravisque,
 Quod sit inexhaustum nobis? ecquod genus usquam
 Aversum usque adeo cœlum tulit? ipsa labores
 Parthenope dic prima tuos, dic funera Regum,
 Et spolia, & prædas, captivaque colla tuorum. 425

An

An stragem infandam memorem, sparsumque cruorem
 Gallorumque, Italumque pari discrimine, quum jam
 Sanguineum, & defuncta virum, defunctaque equorum
 Corpora volventem, cristasque atque arma trahentem
 Eridanus pater acciperet rapido agmine Tarrum? 430
 Te quoque spumantem, & nostrorum cæde tumentem
 Abdua, non multo post tempore, te pater idem
 Eridanus gremio infelix suscepit, & altum
 Indoluit tecum, & fluvio solatus amico est.

Aufonia infelix, en quo discordia priscam 435
 Virtutem, & mundi imperium perduxit avitum:
 Angulus anne tui est aliquis, qui barbara non sit
 Servitia, & prædas, & tristia funera passus?
 Dicite vos, nullos soliti sentire tumultus,
 Vitiferi colles, qua flumine pulcher amoeno 440
 Erethenus fluit, & plenis lapsurus in æquor
 Cornibus, Euganeis properat se jungere lymphis.

O patria, o longum felix, longumque quieta
 Ante alias, patria o Divum sanctissima tellus,
 Dives opum, foecunda viris, lætissima campis 445

Uberibus

Uberibus, rapidoque Athesi, & Benacide lympha,
 Ærumnas memorare tuas, summamque malorum
 Quis queat, & dictis nostros æquare dolores,
 Et turpes ignominias, & barbara jussa?
 Abde caput Benace, tuo & te conde sub amne, 450
 Victrices nec jam Deus interlabere lauros.

En etiam, ceu nos agerent crudelia nulla,
 Nec lacrymæ, planctusve forent, en dura tot inter,
 Spes Latii, spes & studiorum, & Palladis illa
 Occidit; ereptum Musarum e dulcibus ulnis 456
 Te miserum ante diem crudeli funere MARCE
 ANTONI, ætatis primo sub flore cadentem,
 Vidimus extrema positum Benacide ripa,
 Quam media inter faxa sonans Sarca abluit unda:
 Te ripæ flevere Athesis, te voce vocare 460
 Auditæ per noctem umbræ, manesque Catulli,
 Et patrios mulcere nova dulcedine lucos.

Tempestate illa Aufoniam Rex Gallus opimam
 Verteabat bello, & Ligurem ditione premebat.
 Parte alia, Cæsar ferro superabat & igni 465

Euganeos,

Euganeos, placidumque Silim, Carnumque rebellem;
Et totum luctus Latium, mœrorque tenebat.

LIBER SECUNDUS.

NUNC age, quæ vitæ ratio, quæ cura adhibenda
Perniciem adversus tantam, quid tempore quo-
Conveniat (nostri quæ pars est altera cœpti) [que

Expeditam, & miranda hominum comperta docebo:

Quippe nova quum re attoniti, multa irrita primum 5

Tentâssent, tamen angustis follertia major

In rebus, crescensque usu experientia longo

Evicere; datumque homini protendere longe

Auxilia, & certis pestem compescere vinc'lis,

Victorem & sese claras attollere in auras. 10

Credo equidem & quædam nobis divinitus esse

Inventa, ignaros fatis ducentibus ipsis;

Nam quanquam fera tempestas, & iniqua fuerunt

Sydera, non tamen omnino præsentia Divûm

Abfuit a nobis, placidi & clementia cœli. 15

E Si

Si morbum infolitum, si dura & tristia bella
 Vidimus, & sparsos dominorum cæde Penates,
 Oppidaque, incensasque urbes, subverfaque regna,
 Et templa, & raptis temerata altaria sacris;
 Flumina dejectas si perrumpentia ripas 20
 Evertere fata, & mediis nemora eruta in undis,
 Et pecora, & domini, correptaque rura natârunt;
 Obseditque inimica ipsas penuria terras;
 Hæc eadem tamen, hæc ætas (quod fata negârunt
 Antiquis) totum potuit fulcare carinis 25
 Id pelagi, immensum quod circuit Amphitrite.
 Nec visum fatis, extremo ex Atlante repostos
 Hesperidum penetrare sinus, Præsumque sub Arcto
 Inspectare alia, præruptaque littora Rhapti, 29
 Atque Arabo advehere, & Carmano ex æquore merces,
 Auroræ sed itum in populos Titanidis usque est
 Supra Indum, Gangemque supra, qua terminus olim
 Catygare noti orbis erat: superata Cyambe,
 Et dites Ebena, & felices Macere sylvæ.
 Denique & a nostro diversum gentibus orbem, 35
Diversum

Diverſum cœlo, & clarum majoribus aſtris,
 Remigio audaci attigimus, ducentibus & Diis.
 Vidimus & Vatem egregium, cui pulchra canenti
 Parthenope, placidusque cavo Sebethus ab antro
 Plauferunt, umbræque ſacri manesque Maronis; 40
 Qui magnos ſtellarum orbes cantavit, & hortos
 Heſperidum, cœlique omnes variabilis oras.
 Te vero ut taceam, atque alios, quos fama futura
 Poſt mutos cineres, quos & venientia ſec'la
 Antiquis conferre volent, at BEMBE tacendus, 45
 Inter dona Deûm nobis data, non erit unquam
 Magnanimus LEO, quo Latium, quo maxima Roma
 Attollit caput alta, paterque ex aggere Tibris
 Aſſurgit, Romæque fremens gratatur ovanti.
 Cujus ab auſpiciis jam nunc mala ſydera mundo 50
 Ceſſere, & læto regnat jam Juppiter orbe,
 Puraque pacatum diffundit lumina cœlum.
 Unus, qui ærumnas poſt tot, longosque labores,
 Dulcia jam profugas revocavit ad otia Muſas,
 Et leges Latio antiquas, rectumque piumque 55

Restituit; qui iusta animo jam concipit arma
Pro re Romana, pro relligione Deorum.

Unde etiam Euphrates, etiam late ostia Nili,
Et tantum Euxini nomen tremit unda refusi,
Atque Ægæa suos confugit Doris in Isthmos. 60

Ergo, alii dum tanta canent, dumque illius acta
Inclyta component, dum forte accingeris & tu
Condere, & æternis victurum intexere chartis;
Nos, quos fata vocant haud tanta ad munera, lufus
Inceptos, quantum tenuis fert Musa, sequamur. 65

Principio, quoniam affecti non sanguinis una
Est ratio, tibi sit morbo spes major in illo,
Sanguine qui infedit puro: verum, quibus atra
Bile tument, spissoque resultant sanguine venæ,
Major in iis labor est, pestisque tenacius hæret. 70

Quare operæ pretium est validis atque acribus uti
Omnibus hos contra, miseris nec parcere membris.

Quinetiam meliora sibi promittere cuncta
Ille potest, qui principiis novisse sub ipsis
Serpentem tacite valuit per viscera labem: 75

Nanque,

Nanque, ubi pasta diu, vires per pabula longa
Auxerit, & jam se vitium firmaverit intra,
Heu! quanto tibi libertas speranda labore est.
Ergo omnem impendes operam te opponere parvis
Principiis, memorique animo hæc præcepta reconde. 80

In primis, ego non omni te assuescere cœlo
Exhorter; fuge perpetuo quod flatur ab Austro,
Quod cœno, immundæque grave est fudore paludis.
Protenti potius campi mihi, liber & agri
Tractus, & apricis placeant in collibus auræ, 85
Et molles Zephyri, pulsusque Aquilonibus aër;
Hic (jubeo) tibi nulla quies, nulla otia funto.
Rumpe moras, agita assiduis venatibus apros
Impiger, assiduis agita venatibus urfos.
Nec tibi fit labor aërii cursu ardua montis 90

Vincenti, rapidum in valles deflectere cervum,
Et longa lustrare altos indagine faltus.
Vidi ego sæpe malum, qui jam sudoribus omne
Finisset, sylvisque luem liquisset in altis.
Sed nec turpe puta dextram summittere aratro, 95

Et

Et longum trahere incurvo sub vomere fulcum;
 Neve bidente solum, & duras proscindere glebas,
 Et valida aëriam quercum exturbare bipenni,
 Atque imis altam eruere ab radicibus ornum.
 Quinetiam, exercere domi quo te quoque possis, 100
 Parvam mane pilam versa mihi, vespere versa,
 Et saltu, & dura potes exudare palæstra.
 Vince malum; nec te fallat, quod desidis otî
 Assidue desiderium, lectique sequetur.
 Tu lecto ne crede, gravi ne crede sopori; 105
 His alitur vitium, & placidæ sub imagine pacis
 Decipit, e dulcique trahit fomenta quiete.
 Necnon interea effugito quæ tristia mentem
 Sollicitant; procul esse jube curasque, metumque
 Pallentem, ultricesque iras, omnemque Minervæ 110
 Addictum studiis animum; sed carmina, sed te
 Delectent juvenumque chori, mistæque puellæ.
 Parce tamen Veneri, mollesque, ante omnia, vita
 Concubitus, nihil est nocuum magis; odit & ipsa
 Pulchra Venus, teneræ contagem odere puellæ. 115

Quod

Quod sequitur, victus ratio tibi maxima habenda est;

Nec fit cura tibi, neve observantia major;

Principio quoscunque amnes, quascunque paludes,

Quosque lacus liquidi pascunt, quosque æquora pisces,

Omne genus procul amoveo. Sunt, quos tamen usus

Liberius, quum res cogit, concedere possit. 121

Omnibus his est alba caro, non dura tenaxque,

Quos petræ, & fluviorum adversa marisque fatigant:

Tales nant pelago Phycides, rutilæque per undas

Auratae, Gobiique, & amantes faxea Percæ. 125

Talis dulcifluum fluviorum Scarus ad ora

Solus saxa inter depastas ruminat herbas.

Sed neque, quæ stagnis volucres, quæque amnibus altis

Degere ament, liquidisque cibum perquirere in undis,

Laudârim; tibi pinguis Anas, tibi crudior Anser 130

Vitetur, potiusque vigil Capitolia fervet:)

Viteturque gravi Coturnix tarda sagina.

Tu teneros Lactes, tu pandæ abdomina Porcæ,

Porcæ heu terga fuge, & lumbis ne vescere aprinis,

Venatu quamvis toties confeceris Apros. 135

Quin

Quin neque te crudus Cucumis, non Tubera captent,
 Neve famem Cinara, Bulbifve falacibus exple.
 Non placeat mihi Lactis amor, non ufus Aceti,
 Non fumofa mero fpumantia pocula Baccho,
 Qualia Cyrnæi colles, campique Falerni, 140
 Et Pucinus ager mittunt: aut qualia noſtris
 Rhetica dat parvo de collibus uva racemo.
 Nempe Sabina magis placeant, dilutaque tellus
 Quæ tulit, & multo domuerunt Naiades amne.
 At, tibi ſi ex horto victus, menſæque Deorum 145
 Sunt animo, atque olerum ſimplex & inempta voluptas,
 Non Mentæ virides, non læta Sifymbria defunt,
 Intybaque, & toto florentes frigore Sonchi,
 Et Sia fontanis ſemper gaudentia rivis,
 Et Thybræ fuaves, & odoriferæ Calaminthæ: 150
 Læta Meliphylla, & riguo Bugloſſus ab horto
 Carpantur, plenifque ferax Erucula palmis,
 Atque Olus, atque Rumex, & falſi gramina Chrithmi.
 Ipſa Lupum dumeta ferent; hinc collige primos
 Aſparagos, Albæ Aſparagos hinc collige Vitis, 155
 Quum

Quum nondum explicuit ramos, umbracula nondum
Texuit, & virides jussit pendere corymbos.

Singula sed longum est, nec percensere necesse;

Jamque aliud vocor ad munus, juvat in nova Mufas

Naturæ nemora Aoniis deducere ab umbris: 160

Unde mihi si non è lauro intexere fronti

Serta volent, tantaque caput cinxisse corona,

At saltem ob servata hominum tot millia, dignum

Censuerint querna redimiri tempora fronde.

Vere novo, si quem morbus tenet, aut & in ipso 165

Autumno, si firma ætas, si sanguis abundat,

Regalem, mediamve lacerti incidere venam

Proderit, atque extra foedatum haurire cruorem.

Præterea, quocunque habeat te tempore pestis,

Corruptum humorem, & contagem educere turpem 170

Ne pigeat, faciliq; luem deponere ab alvo:

Ante tamen ducenda para: Concreta resolve,

Et crassa attenua, & lentore tenacia frange.

Ergo Coryciumque Thymum sit cura, Thymumque

Pamphylium, Thyibræ similis qui durior exit, 175

Prima tibi coxisse, Lupique volubile gramen,
Foeniculumque, Apiumque, & amari germina Capni.

His Polyporum hirtos imitata Filicula cirros

Additur, & lymphis tangi renuens Adiantus:

His sterile Asplenium, his pictam Phyllitida junge: 180

Quorum ubi decoctum permultis ante diebus

Ebiberis, crudumque humorem incoxeris omnem;

Tum Scilla medicare acri, & Colocynthide amara,

Helleboroque gravi, necnon quæ in littore furgens,

Qua ludit maris unda, ter evariata colorem, 185

Ter flores mutata die rem nomine signat,

Herba potens radice; suum cui Zinziber adde:

Adde etiam anguineum Cucumin, Nabathæaque Thura,

Myrrhamque, Bdelenque, Hammoniacique liquorem,

Et lacrymam Panaceam, & dulci Colchica bulbo. 190

His actis, si forte tibi frigentia corda,

Et molles animi fuerint, nec acerba placebit

In primis tentare, brevique extinguere pestem,

Sed placidis agere, & per tempora lenibus uti:

Tum superest tibi cura animum ad fomenta relictæ 195

Vertere,

Vertere, contagisque ad tenuia semina cæcæ,
 Illa quidem consueta modis inserpere miris.
 Profuerint igitur, quæque exiccantia, quæque
 Refinosa solent Marcori obfistere putri.
 Tales sunt Myrrhæ lacrymæ, sunt talia Thura, 200
 Cedrusque, Aspalathusque, immortalisque Cupressus,
 Et bene cum Calamo spirans redolente Cyperus.
 Ergo nec desint Casiæ, nec desit Amomum,
 Macerve, Aggalocumve tibi, nec Cinnama odora.
 Est etiam in pratis illud, juxtaque paludes 205
 Scordion, omnigenis quod tantum obfistere venenis,
 Contagique solet, parvo quærenda labore
 Herba tibi: viret ipsa comis imitata Chamædryn,
 Flore rubens, referensque Allî cum voce saporem:
 Aurora nascente, hujus frondemque comantem 210
 Radicesque coque, atque haustu te prolue largo.
 Sed neque carminibus neglecta filebere nostris
 Hesperidum decus, & Medarum gloria Citre
 Sylvarum: Si forte sacris cantata Poëtis, 214
 Parte quoque hac medicam non dedignabere Musam:

Sic tibi fit semper viridis coma, semper opaca,
 Semper flore novo redolens: Sis semper onusta
 Per viridem pomis sylvam pendentibus aureis.
 Ergo, ubi nitendum est cæcis te opponere morbi
 Seminibus, vi mira arbor Cythereia præstat. 220
 Quippe illam Cytherea, suum dum plorat Adonim,
 Munere donavit multo, & virtutibus auxit.

Quorundam inventum est, vitrei intra concava vasis,
 Cui collum oblongum est, venter turgescit in orbem,
 Aut Hederæ folia, aut Ida mittente maniplos 225
 Dictamni, Illyricamve Irim, Thamnive nigrantem
 Radicem, aut Inulas coquere: In sublimè solutus
 Effertur vapor, & tenuis vacua omnia complet:
 Ast, ubi frigenti occurfavit ab aëre vitro,
 Cogitur, & rorem liquidus densatur in udum, 230
 Decurritque vagis per aperta canalia rivis.
 Destillantæ aquæ cyathum sub lumina prima
 Luciferi potare jubent, stratisque parare
 Sudorem: Nec certe ab re: Vis utilis olli est
 Reliquias morbi tenues dispergere in auras. 235

Interea,

Interea, si membra dolor convulsa malignus
Torqueat, Oesypo propera lenire dolorem,
Mastichinoque oleo: Lentum quibus Anseris Unguen,
Emulsumque potes Lini de femine mucum, 239
Narcissumque, Inulamque, liquentiaque addere Mella,
Coryciumque Crocum & vilem componere Amurcam.
At, fauces atque ora malus si eroserit Herpes,
Tange Nitro, & viridi medicata Æruginè lymphæ
Semina inure mala, & serpentem interfice pestem.

Verum ipsos ope non alia consumere Achores, 245
Urentum quam vi, poteris, quibus addere debes
Pingue aliquid quod secum intus ficcantia portet.
Hæc eadem, & miseros artus si qua ulcera pascunt,
Tollere, concretosque valebunt solvere callos.

Si vero aut hæc nequicquam tentasse videbis, 250
Aut vires animique valent ad fortia quæque,
Nec differre cupis, quin te committere acerbis
Festines, diramque brevi consumere Pestem,
Hinc alia inventa expediam, quæ tristia quanto
Sunt magis, hoc tanto citius finire labores, 255

Ærumnasque

Ærumnasque mali poterunt: Quippe effera labes
 Inter prima tenax, & multo fomite vivax,
 Nedum se haud vinci placidis & mitibus, at nec
 Tractari finit, & mansuescere dura repugnat.

Sunt igitur Styracem in primis qui, Cinnabarimque 260
 Et Minium, & Stymmi agglomerant, & Thura minuta,
 Quorum suffitu pertingunt corpus acerbo,
 Abfumuntque luem miseram, & contagia dira:

At vero & partim durum est medicamen & acre,
 Partim etiam fallax, quo faucibus angit in ipsis 265
 Spiritus, eluctansque animam vix continet ægram.

Quocirca totum ad corpus nemo audeat uti
 Judice me: certis fortasse erit utile membris,
 Quæ Papulæ informes, Chironiaque ulcera pascunt.

Argento melius persolvunt omnia vivo 270
 Pars major: Miranda etenim vis insita in illo est:
 Sive quod id natum est subito frigusque caloremque
 Excipere, unde in se nostrum cito contrahit ignem,
 Quodque est condensum, humores dissolvit, agitque
 Fortius, ut candens ferrum flamma acrius urit: 275

Sive

Sive acres, unde id constat compagine mira,
 Particulæ nexuque suo vinclisque solutæ
 Introrsum, ut potuere seorsum in corpora ferri,
 Colliquant concreta, & femina pestis inurunt,
 Sive aliam vim fata illi, & natura dedere; 280
 Cujus & inventum medicamen munere Divûm
 Digressus referam. Quis enim admiranda Deorum
 Munera prætereat? Syriæ nam forte sub altis
 Vallibus, umbrosi nemora inter glauca Saliçti,
 Callirhoë qua fonte fonans decurrit amoëno, 285
 Fama est cultorem Diis sacri agrestibus horti,
 Cultorem nemorum, sectatoremque ferarum,
 Ilcea, labe gravem tanta, dum molle cyperum,
 Et Casiam, & sylvam late fragrantis amomi
 Irrigat, hæc orâsse Deos, & talia fatum. 290

Dii, quos ipse diu colui, tuque optima tristes
 Callirhoë, quæ sancta soles depellere morbos,
 Cui nuper ramosa ferens ego cornua cervi
 Aëria victor fixi capita horrida quercu:
 Dii mihi crudelem misero si tollere pestem 295

Hanc

Hanc dabit, quæ me afflicta noctesque diesque,
 Ipse ego purpureas, ipse albas veris & horti
 Primitias, vobis Violas, ego Lilia vobis
 Alba legam, primasque Rosas, primosque Hyacynthos,
 Vestraque odoratis onerabo altaria fertis. 300
 Gramen erat juxta viridans, Sic fatus, ut æstu
 Fessus erat, viridi defedit graminis herba.
 Hic Dea, vicino quæ sese fonte lavabat,
 Callirhoë liquido ex antro per lubrica musco
 Saxa fluens, juveni dulci blandita fufurro, 305
 Lethæum immisit fomnum, sparsitque sopore
 Graminea in ripa, & Salicum nemus inter opacum;
 Atque illi visa est sacro se flumine tollens
 In somnis coram esse, pia & sic voce locuta.
 Ilceu, in extremo Diis tandem audite labore, 310
 Cura mei, tibi nulla salus, quacunque videt Sol,
 Speranda est terram magnam super: hoc tibi poenæ
 Dat Trivia, & precibus Triviæ exoratus Apollo,
 Ob sacrum jaculo percussum ad flumina cervum,
 Et nostris affixa tibi capita horrida truncis: 315

Nam

Nam postquam illa feram exanimem per gramina vidit
Abscisso capite, & sacro sparsa arva cruore,
Omnibus ingemuit sylvis, dirumque precata est
Authori. Oranti Latous tanta forori
Affuit, & pestem misero immisere nefandam, 320
Durus uterque tibi: quin & quacunque videt Sol,
Interdixit opem: quare tellure sub ima,
Si qua salus superest, cæca sub nocte petenda est.
Est specus arboribus tectum, atque horrore verendum,
Vicina sub rupe, Jovis qua plurima sylva 325
Accubat, & raucum reddit coma Cedria murmur.
Huc, ubi se primis Aurora emittet ab undis,
Ire para, & nigrantem ipsis in faucibus Agnam
Mactato supplex, atque Ops tibi maxima, dic, hanc,
Dic, ferio: nigram tum Noctem, umbrasque silentes, 330
Umbrarumque Deos, ignotaque numina Nymphas
Et Thyā venerare, atræ & nidore Cupressi.
Hic tibi narranti causam, auxiliumque vocanti
Haud aberit Dea, quæ cæcæ in penetralia terræ
Deducat te sancta, & opem tibi sedula præstet: 335

42   S Y P H I L I S.

Surge age, nec vani speciem tibi concipe fomni :

Illa ego sum, quæ culta vago per pinguia fonte

Dilabor, Dea vicinis tibi cognita ab undis :

Sic ait, & se cæruleo cita condidit amne.

Ille autem, ut placidus cessit sopor, omnia lætus 340

Accipit, & Nympham precibus veneratur amicam.

O! sequor, O! quocunque vocas, pulcherrima fontis

Vicini Dea Callirhoë. Tum, postera primum

Exurgens Aurora, suos ubi protulit ortus,

Monstratum Jovis in sylva sub rupibus altis 345

Antrum ingens petit, & nigrantem tergora primo

Vestibulo sistit pecudem, magnæque trementem

Maçtat Opi : tibi que, inquit, ego hanc Ops maxima maço;

Tum Noctem, Noctisque Deas, ignota precatur 350

Numina : jamque simul Thyan, atramque Cupressum

Urebat, quum vox terræ revoluta cavernis

Longe audita sacras Nympharum perculit aures :

Nympharum, quibus æra solo sunt condita curæ.

Extemplo commotæ omnes, ac cœpta reponunt,

Sulphureos forte ut latices, & flumina vivi 355

Argenti

Argenti, mox, unde nitens concreveret aurum,
Tractabant, gelidoque prementes fonte coquebant:
Centum ignis spissi radios, centum ætheris usti,
Bis centum concretorum terræque marisque
Miscuerant, nostros fugientia femina visus. 360

At Lipare, Lipare, argenti cui femina & auri
Cura data, & sacrum flammis adolere bitumen,
Continuo obscuræ latebrofa per avia terræ
Ilcea adit, firmanisque animum sic incipit ipsa.

Ilceu (namque tuum nec nomen, nec mihi labe 365
Ignota est, nec, quid venias) jam corde timorem
Exue, nequicquam non te huc carissima mittit
Callirhoë: tibi parta falus tellure sub ima est:
Tolle animos, & me per opaca silentia terræ
Insequere: ipsa adero, & præfenti numine ducam: 370
Sic ait, & se antro gradiens præmittit opaco.

Ille subit, magnos terræ miratus hiatus,
Squallentesque situ æterno, & sine lumine vastas
Speluncas, terramque meantia flumina subter.
Tum Lipare: hoc quodcunque patet, quæ maxima terra

[est, 375

Hunc totum sine luce globum, loca subdita nocti
 Dii habitant: imas retinet Proserpina fedes,
 Flumina supremas, quæ facris concita ab antris
 In mare per latas abeunt resonantia terras.
 In medio dites Nymphæ, genera unde metalli, 380
 Ærisque, argentique, aurique nitentis origo:
 Quarum ego nunc ad te miserans ipsa una fororum
 Advenio, illa ego, quæ venas per montis hiantes,
 Callirhoë haud ignota tuæ, fumantia mitto
 Sulfura: sic ibant terra & caligine tecti: 385
 Jamque exaudiri crepitantes sulfure flammæ,
 Conclusique ignes, stridentiaque æra caminis.
 Hæc regio est late, variis ubi foeta metallis,
 Virgo ait, est tellus: quorum vos tanta cupido
 Exercet, superas cœli qui cernitis auras. 390
 Hæc loca mille Deæ cæcis habitamus in antris,
 Nocte Deæ & Tellure fatæ, quîs munera mille,
 Mille artes; studium est aliis deducere rivos,
 Scintillas aliis rimari, & sparsa per omnem
 Semina tellurem flammaram, ignisque corusci: 395

Materiam

Materiam miscent aliæ, massamque coërcent
Obicibus, multa & gelidarum inspergine aquarum :
Non procul eruptis fumantia tecta caminis
Ætnæi Cyclopes habent, versantque coquuntque
Vulcano stridente, atque æra sonantia cudunt : 400
Læva hæc abstrusum per iter via ducit ad illos :
Dextera sed sacri fluvii te sistet ad undam,
Argento fluitantem undam, vivoque metallo,
Unde salus speranda. Et jam aurea tecta subibant,
Rorantesque domos spodiis, fuligineque atra 405
Speluncas varie obductas, & sulfure glauco :
Jamque lacus late undantes, liquidoque fluentes
Argento juxta astabant, ripasque tenebant.
Hic tibi tantorum requies inventa laborum,
Subsequitur Lipare, postquam ter flumine vivo 410
Perfusus, sacra vitium omne reliqueris unda.
Sic fatur, simul argenti ter fonte salubri
Perfundit, ter virgineis dat flumina palmis
Membra super, juvenem toto ter corpore lustrat
Mirantem exuvias turpes, & labe maligna 415

Exutos

Exutos artus, pestemque sub amne relictam.

Ergo age, quum primum cœli te purior aër
Accipiet, nitidamque diem, Solemque videbis,
Sacra para, & castam supplex venerare Dianam,
Indigenasque Deos, & numina fontis amici. 420

Sic virgo, & juvenem tanto pro munere grates
Solventem, e nocte ætherias educit in oras,
Dimittitque alacrem, atque optata in lumina reddit.

Acceptit nova fama fidem, populosque per omnes
Prodiit haud fallax medicamen: cœptaque primum 425
Misceri argento fluitanti Axungia Porcæ:
Mox etiam Oriciæ simul adjuncta est Terebinthi,
Et Laricis resina tenax: Sunt, qui unguen equinum
Urfinumve adhibent, Bdelæ, Cedrique liquorem.
Nonnulli & Myrrhæ guttas, & mascula Thura 430
Adjiciunt, Miniumque rubens, & Sulfura viva.
Haud vero mihi displiceat, componere si quem
Trita Melampodia, atque arentem juverit Irim,
Galbanaque, & Lasser grave olens, oleumque salubre
Lentisci, atque oleum haud experti Sulphuris ignem. 435

His

His igitur totum oblinere, atque obducere corpus
 Ne obscœnum, ne turpe puta: per talia morbus
 Tollitur, & nihil esse potest obscœnius ipso:
 Parce tamen capiti, & præcordia mollia vita:
 Tum super & vittas astringe, & stuppea nocte 440
 Vellera; dein stratis tegmento imponere multo,
 Dum fudes, fœdæque fluant per corpora guttæ.
 Hæc tibi bis quinis fatis est iterâsse diebus:
 Durum erit: at, quicquid tulerit res ipsa, ferendum est.
 Aude animis; tibi certa falus stans limine in ipso 445
 Signa dabit: liquefacta mali excrementa videbis
 Assidue sputo immundo fluitare per ora,
 Et largum ante pedes tibi mirabere flumen:
 Ora tamen fœda erodent ulcuscula: sed tu
 Lacte fove, & cocto Cytini viridisque Ligustri: 450
 Tempore non alio generosi pocula Bacchi
 Annuerim sumenda tibi, purumque Falernum,
 Et Chia, & pateris spumantia Rhetica largis.

Sed jam age vicinæ victor gratare salutis:

Ultima adest tibi cura, eadem & placidissima, corpus 455

Abluere,

Abluere, & lustrare artus, ac membra piare
 Stœchade, Amaracinisque comis, & Rore marino,
 Verbenaque sacra, & bene olentibus Heracleis.

LIBER TERTIUS.

SED jam me nemora alterius felicia mundi,
 Externique vocant saltus: longe affonat æquor
 Herculeas ultra metas, & littora longe
 Applaudunt femota: mihi nunc magna Deorum
 Munera, & ignoto devecta ex orbe canenda 5
 Sancta arbos, quæ sola modum requiemque dolori,
 Et finem dedit ærumnis. Age diva beatum
 Uranie venerare nemus, crinesque revinctam
 Fronde nova, juvet in Medica procedere palla
 Per Latium, & sanctos populis ostendere ramos: 10
 Et juvet haud unquam nostrorum ætate parentum
 Visa prius, nullive unquam memorata referre.
 Unde aliquis forsan novitatis imagine mira
 Captus, & heroas, & grandia dicere facta

Affuetus,

Affuetus, canat auspiciis majoribus aufas 15
 Oceani intacti tentare pericula puppes:
 Nec non & terras varias, & flumina, & urbes,
 Et varias memoret gentes, & monstra reperta:
 Dimensafque plagas, alioque orientia coelo
 Sydera, & insignem ftellis majoribus Arcton: 20
 Nec taceat nova bella, omnemque illata per orbem
 Signa novum, & pofitas leges, & nomina noftra:
 Et canat (auditum quod vix venientia credant
 Secula) quodcunque Oceani complectitur æquor
 Ingens, omne una obitum menfumque carina: 25
 Felix cui tantum dederit Deus; at mihi vires
 Arboris unius fatis eft, ufumque referre:
 Et quo inventa modo fuerit, noftrafque sub auras
 Advena per tantum pelagi pervenerit æquor.
 Oceano in magno, ardenti sub fydere Cancri, 30
 Sol ubi fe nobis media jam nocte recondit,
 Hac ignota tenus, tractu jacet infula longo:
 Hispanam gens inventrix cognomine dixit:
 Auri terra ferax: fed longe ditior una

50 SYPHILIS.

Arbore, voce vocant patrii fermonis Hyacum: 35

Ipsa teres, ingensque ingentem vertice ab alto

Diffundit semper viridem, semperque comantem

Arbuteis sylvam foliis: Nux parva, sed acris

Dependet ramis, & plurima frondibus hæret:

Materia indomita est; dura & pene æmula ferro 40

Robora, quæ sudant resinam incensa tenacem:

Diffectæ color haud simplex: in cortice lauri

Exteriore viret levor, pars altera pallet

Buxea: at interior nigro suffusca colore est: 44

Juglandemque, Ebenumque inter: quod si inde ruberet,

Jam poterat variis æquare coloribus Irim.

Hanc gens illa colit, studioque educere multo

Nititur: hac late colles campique patentés,

Hac omnis vestitur ager: Nec sanctius illis

Est quicquam, aut potiore usu: Quippe omnis in illa 50

Spes jacet hanc contra pestem, quæ cœlitus illic

Perpetua est: validos abjecto cortice ramos

Multa vi tundunt, aut in segmenta minuta

Elimant, puroque scobes in fonte reponunt,

Dum

Dum bibulas noctemque diemque emaceret humor: 55

Inde coquunt: nec non illos ea cura fatigat,

Vulcano ne forte furens erumpat aquæ vis,

Et superundantem spumam projectet in ignes:

Spuma quippe linunt, si quicquam e corpore toto

Abscedit, si quicquam ægros depascitur artus. 60

Dimidia absumpta, superest quodcunque, reponunt,

Divini laticis, quin & segmenta relicta

Rurfus, ut ante, coquunt, addentes suave liquens mel:

Scilicet hunc unum mensis accedere potum

Et lex ipsa jubet gentis, mandatque sacerdos. 65

Servatum at laticem, & decocti pocula primi

Bina die quaque assumunt, quum surgit ab ortu

Lucifer, & fero egreditur quum Vesper Olympo.

Nec prius absistunt potu, quam menstrua cursum

Luna suum, & totum peragrans perfecit orbem, 70

Fraternasque iterum convenerit æmula bigas.

Interea cæcis sese penetralibus abdunt,

Quo neque vis venti, non halitus aëris ullus

Insinuet sese, & gelidis afflatibus obsit.

Quid mirandum æque memorem, super omnia victum 75

Quam tenuem, quam magna sibi jejunia poscant?

Quippe solet fatis esse, ipsum dum corpus alatur:

Dum superet vita, & tantum ne membra fatiscant.

Ne tamen ah! ne tanta time, facer ilicet haustus

Ille modo Ambrosiæ, vires reficitque fovetque, 80

Inque occulta gerit jejunis pabula membris:

Nectare ab epoto binas, non amplius, horas,

Imponunt sese stratis, medicamen ut intro

Large eat, & calido sudorem e corpore ducat.

Interea vacuas pestis vanescit in auras: 85

Et (dictu mirum) apparet jam pustula nulla:

Jamque Nomæ cessere omnes, jam fortia liquit

Membra dolor, primoque redit cum flore juventa:

Et jam Luna suum remeans nova circuit orbem.

Quis Deus hos illis populis monstraverit usus: 90

Qui demum & nobis casus, aut fata tulere

Hos ipsos: unde & sacræ data copia sylvæ,

Nunc referam. Missæ quæsitum abscondita Nerei

Æquora, in occasum, Solisque cubilia, pinus

Littoribus

Littoribus longe patriis, Calpeque relictis 95
 Ibant Oceano in magno, Pontumque fecabant,
 Ignaræque viæ, & longis erroribus actæ:
 Quas circum innumeræ properantes gurgite ab omni,
 Ignoti nova monstra maris, Nereïdes udæ
 Adnabant, celfas miratæ currere puppes, 100
 Salsa super pictis volitantes æquora velis.

Nox erat, & puro fulgebat ab æthere Luna,
 Lumina diffundens tremuli per marmora Ponti,
 Magnanimus quum tanta heros ad munera fatis
 Delectus, dux errantis per cœrula classis; 105
 Luna, ait, O pelagi cui regna hæc humida parent,
 Quæ bis ab aurata curvâsti cornua fronte,
 Curva bis explêsti, nobis errantibus ex quo
 Non ulla apparet tellus, da littora tandem
 Aspicere, & dudum speratos tangere portus, 110
 Noctis honos, cœlique decus Latonia virgo.
 Audiit orantem Phoebe, delapsaque ab alto
 Æthere, se in faciem mutat, Nereïa quali
 Cymothoë, Clothoque natant, juxtaque carinam

Astitit,

Astitit, & summo pariter nans æquore fatur: 115

Ne nostræ dubitate rates, lux crastina terras

Ostendet, fidoque dabit succedere portu.

Sed vos littoribus primis ne insistite dudum;

Ultra fata vocant: medio magna insula Ponto

Est Ophyre, huc iter est vobis, hic debita sedes 120

Imperiique caput: simul hæc effata, carinam

Impulit: Illa levi cita dissecat æquora cursu.

Aspirant faciles auræ, & jam clarus ab undis

Surgebat Titan, humiles quum surgere colles

Umbrosi procul, & propior jam terra videri 125

Incipit: acclamant nautæ, terramque salutant,

Terram exoptatam, tum portu & littore amice

Excepti, diis vota piis in littore solvunt:

Quassatasque rates, defessaque corpora curant.

Inde, ubi quarta dies pelago, crepitanisque vocavit 130

Vela Notus, remis insurgitur, altaque rursus

Corripiunt maria, & læti freta cœrula fulcant.

Linquitur incerto fluitans Anthylia Ponto,

Atque Hagia, atque alta Ammerie, execrataque tellus

Cannibalum,

Cannibalum, & ripa Gyane nemorosa virenti. 135

Protinus innumeræ panduntur turribus altis

Insulæ Oceano in vasto, quas inter, opacis

Undantem sylvis unam, cursuque sonantem.

Fluminis aspiciunt, magno qui spumeus alveo

In mare fulgentes auro subvectat arenas. 140

Hujus in ora placet pronas appellere puppes,

Invitant nemora, & dulces e flumine lymphæ.

Jamque solo viridante alacres, ripaque potiti

In primis terram ignotam, Nymphasque salutant

Indigenas, Geniumque loci, teque aurifer Amnis, 145

Quisquis in ora maris nitida perlaberis unda.

Tum duram Cererem, & patrii carchesia Bacchi

Aggere in herbofo expediunt: Dein quærere, si qui

Mortales habitent: Pars fulvam fluminis undam

Mirari, mixtamque auro disquirere arenam. 150

Forte per umbrosos sylvarum plurima ramos.

Affidue volitabat avis, quæ picta nitentes

Cœruleo pennas, rostro variata rubenti,

Ibat nativo secura per avia luco:

Has juvenum manus ut fylvas videre per altas, 155
 Continuo cava terrificis horrentia bombis
 Æra, & flammiferum tormenta imitantia fulmen
 Corripiunt, Vulcane tuum, dum Theutonas armas,
 Inventum, dum tela Jovis mortalibus affers.
 Nec mora, signantes certam sibi quisque volucrem, 160
 Inclusam, Salicum cineres, Sulfurque, Nitrumque,
 Materiam accendunt servata in reste favilla.
 Fomite correpto diffusa repente furit vis
 Ignea circumsepta, simulque cita obice rupto
 Intrusam impellit glandem: Volat illa per auras 165
 Stridula: & exanimes passim per prata jacebant
 Dejectæ volucres: magno micat ignibus aër
 Cum tonitru, quo sylva omnis, ripæque recurvæ,
 Et percussa imo sonuerunt æquora fundo.
 Pars avium nemus in densum conterrita, & altos 170
 Se recipit scopulos: Quorum de vertice summo
 Horrendum una canit (dictu mirabile) & aures
 Terrificis implet dictis, ac talibus inquit.
 Qui Solis violatis aves, sacrasque volantes,

Hesperii,

Hesperii, nunc vos, quæ magnus cantat Apollo, 175

Accipite, & nostro vobis quæ nunciat ore.

Vos quanquam ignari, longum quæsitâ, secundis

Tandem parta Ophyræ tetigistis littora ventis:

Sed non ante novas dabitur summittere terras,

Et longa populos in libertate quietos, 180

Molirique urbes, ritusque ac sacra novare,

Quam vos infandos pelagi terræque labores

Perpeffi, diversa hominum post prælia, multi

Mortua in externa tumuletis corpora terra.

Navibus amiffis pauci patria arva petetis, 185

Frustra alii focios quæretis magna remensi

Æquora: Nec nostra deerunt Cyclopes in orbe.

Ipsa inter sese vestras discordia puppes

In rabiem ferrumque trahet: Nec fera manet vos

Illa dies, foedi ignoto quum corpora morbo 190

Auxilium sylva miseri poscetis ab ista,

Donec pœniteat scelerum: Nec plura loquuta

Horrendum stridens densis sese abdidit umbris.

Ollis ossa rigor subitus percurrit, & omnis

Palluit, ac gelida fugit formidine sanguis: 195
 Tum vero sacras volucres, divosque precati,
 In primis Solem, & sanctum fervantia lucum
 Numina supplicibus venerantur agrestia votis:
 Pacem orant, rursusque Ophyren, fluviumque salutant.
 Interea e sylvis nigrum genus ora comasque, 200
 Ad naves nova turba virum concurrat inermis,
 Pectora nudi omnes, evincti frondibus omnes
 Paciferis: Tanta qui celsas mole carinas
 Mirati, vestesque virum, fulgentiaque arma,
 Vix satis expleri possunt: & ab æthere missi 205
 Sive homines, sive heroës sint, sive Deorum
 Numina, adorantum ritu, precibusque salutant:
 Ante alios ipsum Regem, cui munera læta,
 E ripis collectum aurum, & Cerealia dona,
 Et patrios fructus, & mella liquentia portant; 210
 Vestibus ipsi etiam nostris, & munere multo
 Donati, exceptique mero nova gaudia miscent.
 Non aliter, quam si mensis, dapibusque Deorum
 Mortalis quisquam adscitus, felixque futurus

Hauriat

Hauriat æternum, cœlestia pocula, nectar. 215

Ergo, ubi amicitiae securos foedere utrinque
Firmavere animos, habita & commercia gentis,
Ipsi inter sese reges in littore læti
Complexu jungunt dextras, & foedera firmant:

Alter gossipio tenui pectusque femurque 220

Præcinctus, viridi limbum pingente Smaragdo,
Ora niger: Jaculo armatur cui dextera acuto,
Squamosi spoliū sustentat læva Draconis.

Alter at intexto lænam circumdatus auro,

Quam subter rutila arma micant, capiti ærea cassis 225

Infidet, & pictæ volitant in vertice cristæ:

Fulgenti ex auro torques cui candida colla

Cingunt, atque ensis lateri dependet Iberus:

Et jam commixti populi, hospitioque recepti,

Hi tectis domibusque, altis in navibus illi, 230

Lætitia ludisque dies per pocula ducunt.

Forte loco lux festa aderat, Solique parabant

Ultori facere umbroso sacra annua luco.

Hesperiaque, Ophyræque manus convenerat omnis,

Hic convalle cava, ripæ viridantis in herba, 235
 Selectorum ingens numerus, matresque virique
 Confusi, plebs atque patres, puerique senesque
 Astabant, animis tristes, & corpora fœdi,
 Squallentes crustis omnes, taboque fluentes:
 Quos circumfufos albenti in veste sacerdos 240
 Pura lustrat aqua, & ramo frondentis Hyaci.
 Tum niveum ante aras cædit demore juvencum,
 Et juxta positum pastorem sanguine cæsi
 Respergit, pateraue rigat: Solique potenti
 Ad numeros Pæana canit: Nec cætera turba 245
 Non sequitur, maçantque fues, maçantque bidentes,
 Visceribusque veru tostis epulantur in herba.
 Obstupuit gens Europæ ritusque sacrorum,
 Contagemque alio non usquam tempore visam.
 At Dux multa animo tacitus secum ipse volutans, 250
 Hic erat ille, inquit, morbus, (Dii avertite casum)
 Ignotum interpres Phœbi quem dira canebat:
 Tum regem indigenam, (ut sermo fandique facultas
 Jam communis erat) cui sint solennia Divûm,
Scitatur:

Scitatur: Quid tanta astet convalle sub alta 255
Languentum miseranda manus? Quid pastor ad aras
Sacra inter, cæsi respersus sanguine Tauri?
Quem contra, Hesperiaë O heros fortissime pubis,
Rex ait, hi gentis ritus, hæc sacra quotannis
Ultori de more Deo celebramus: Origo 260
Antiqua est, veteresque patrum fecere parentes.
Quod si externorum mores, hominumque labores
Audivisse juvat, primæva ab origine causam
Sacrorum, & pestis miseræ primordia pandam.
Forsitan Atlantis vestras pervenit ad aures 265
Nomen, & ex illo generis longo ordine ducti.
Hac & nos, longa ferie, de stripe profecti
Dicimur, heu quondam felix & chara Deûm gens,
Dum cœlum colere, & superis accepta referre
Majores fuevere boni: Sed, numina postquam 270
Contemni cœptum est luxu fastuque nepotum,
Ex illo quæ sint miseros, quantæque secutæ
Ærumnæ, vix fando unquam comprehendere possem.
Insula tum prisca Regis de nomine dicta

Ingenti

Ingenti terræ concussa Atlantia motu 275
 Corruit, absorpta oceano: Quem mille carinis
 Sulcavit toties, terræ regina marisque,
 Ex illo & pecudes, & grandia quadrupedantum
 Corpora non ullis unquam reparata diebus
 Æternum periere: Externaque victima facris 280
 Cæditur, externus nostras cruor imbuit aras.
 Tum quoque & hæc infanda lues, quam nostra videtis
 Corpora depasci, quam nulli aut denique pauci
 Vitamus, Divûm offensis, & Apollinis ira
 De cœlo demissa omnes grassatur in urbes. 285
 Unde hæc sacra nova primum solennia ritu
 Instituire patres, quorum hæc perhibetur origo.
 Syphilus (ut fama est) ipsa hæc ad flumina pastor
 Mille boves, niveas mille hæc per pabula Regi
 Alcithoo pascebat oves: Et forte sub ipsum 290
 Solstitium urebat sitientes Sirius agros:
 Urebat nemora: Et nullas pastoribus umbras
 Præbebant sylvæ: Nullum dabat aura levamen.
 Ille gregem miseratus, & acri concitus æstu,

Sublimem in Solem vultus & lumina tollens, 295
 Nam quid Sol te, inquit, rerum patremque Deumque
 Dicimus, & facras vulgus rude ponimus aras,
 Maſtatoque bove, & pingui veneramur acerra,
 Si noſtri nec cura tibi eſt, nec regia tangunt
 Armenta? an potius ſuperos vos arbitrer uri 300
 Invidia? mihi mille nivis candore Juvençæ,
 Mille mihi paſcuntur Oves: Vix eſt tibi Taurus
 Unus, vix Aries cœlo (ſi vera feruntur)
 Unus, & armenti cuſtos Canis arida tanti.
 Demens quin potius Regi divina faceſſo? 305
 Cui tot agri, tot ſunt populi, cui lata miniſtrant
 Æquora, & eſt Superis, ac Sole potentia major:
 Ille dabit facilesque auras, frigusque virentum
 Dulce feret nemorum armentis, æſtumque levabit.
 Sic faſus, mora nulla, facras in montibus aras 310
 Inſtituit Regi Alcithoo, & divina faceſſit.
 Hoc manus agreſtum, hoc paſtorum cœtera turba
 Exequitur: Dant thura focis incenſa, litantque
 Sanguine taurorum, & fumantia viſcera torrent.

Quæ postquam Rex, in folio dum forte sederet 315
 Subjectos inter populos, turbamque frequentem,
 Agnovit, Divûm exhibito gavisus honore,
 Non ullum telluræ coli, se vindice, numen
 Imperat, esse nihil terra se majus in ipsa: 319
 Cœlo habitare Deos, nec eorum hoc esse, quod infra est.
 Viderat hæc, qui cuncta videt, qui singula lustrat,
 Sol pater, atque animo secum indignatus, iniquos
 Intorsit radios, & lumine fulsit acerbo:
 Aspectu quo Terra parens, correptaque ponti
 Æquora, quo tactus viro subcanduit aër. 325
 Protinus illuvies terris ignota profanis
 Exoritur; primus Regi qui sanguine fuso
 Instituit divina, sacrasque in montibus aras,
 Syphilus, ostendit turpes per corpus Achores.
 Infomnes primus noctes convulsaque membra 330
 Sensit, & a primo traxit cognomina morbus,
 Syphilidemque ab eo labem dixere coloni.
 Et mala jam vulgo cunctas diffusa per urbes
 Pestis erat, Regi nec sæva pepercerat ipsi:

Itur ad Ammericen fylva in Cartheside Nympham, 335

Cultricem nemorum Ammericen, quæ maxima luco

Interpres Divûm responfa canebat ab alto:

Scitantur, quæ causa mali, quæ cura superfit.

Illa refert: Spreti vos O! vos numina Solis

Exercent: Nulli fas est se æquare Deorum 340

Mortalem: Date thura Deo, & sua ducite sacra,

Et numen placate, iras non proferet ultra

Quam tulit, æterna est, nec jam revocabilis unquam

Pestis erit: Quicumque solo nascetur in isto,

Sentiet, ille lacus Stygios, fatumque severum 345

Juravit; sed enim, si jam medicamina certa

Expetitis, niveam magnæ maçtate juvencam

Junoni, magnæ nigrantem occidite vaccam

Telluri: Illa dabit felicia femina ab alto:

Hæc viridem educet felici e femine fylvam: 350

Unde falus. Simul obticuit, specus intus, & omne

Excuffum nemus, & circum fletit horror ubique.

Illi obeunt mandata: Sua ipfi altaria Soli

Inftituunt: Niveam Juno tibi magna juvencam;

K

Nigrantem.

Nigrantem Tellus maectant tibi maxima vaccam. 355
 Mira edam, (at Divos juro, & monumenta parentum)
 Hæc sacra, quam nemore hoc toto vos cernitis, arbor,
 Ante solo nunquam fuerat quæ cognita in isto,
 Protinus e terra virides emittere frondes
 Incipit, & magna campis pubescere sylva. 360
 Annua confestim Soli facienda sacerdos
 Ultori nova sacra canit: Deducitur ipse,
 Sorte data, qui pro cunctis cadat unus ad aram,
 Syphilus: Et jam farre sacro, vittisque paratis
 Purpureo stabat tincturus sanguine cultros: 365
 Tutatrix vetuit Juno, & jam mitis Apollo,
 Qui meliorem animam miseri pro morte juvenum
 Supposuere, feroque solum lavere cruore.
 Ergo ejus facti æternum ut monumenta manerent,
 Hunc morem antiqui primum statuere quotannis 370
 Sacrorum, ille tuum testatur Syphile crimen,
 Victima vana, sacras deductus pastor ad aras:
 Illa omnis, quam cernis, inops miserandaque turba
 Tacta Deo est, veterumque luit commissa parentum.

Cui

Cui votis precibusque piis numerisque sacerdos 375

Conciliat vates Divos, & Apollinis iras.

Lustrati ingentes ramos, & robora sanctæ

Arboris advectant tectis: Libamine cujus

Vi mira infandæ labis contagia pellunt.

Talibus, atque aliis tempus per multa trahebant 380

Diversis populi committi e partibus orbis.

Interea, Europæ fuerant quæ ad cara remissæ

Littora, jam rursus puppes freta lata remensæ

Mira ferunt: Late (proh fata occulta Deorum)

Contagem Europæ coelo crebrescere eandem, 385

Attonitasque urbes nullis agitare medelis.

Quinetiam gravior naves it rumor in omnes,

Illo eodem classẽ morbo, juvenumque teneri

Haud numerum exiguum, & totis tabescere membris.

Ergo haud immemores, diras cecinisse volucres 390

Affore, quum sylva auxilium poscatur ab illa,

Continuo faciles Nymphas, Solemque precati,

Intacti nemoris ramos, & robora ab alto

Convectare parant luco, medicataque sumunt

Pocula, pro ritu gentis: Quo munere tandem 395
 Contagem pepulere feram. Quin dona Deorum,
 Haud patriæ obliteri, & felicem ad littora fylvam
 Nostra jubent ferri, cœlo si forsitam isto
 Assimilem pellant labem: Nec fata fecundos
 Ipsa negant Zephyros, facilisque aspirat Apollo. 400
 Munera vos Divûm primi accepistis Iberi,
 Præfens mirati auxilium: Nunc cognita Gallis,
 Germanisque, Scythisque, orbe & gavisa Latino
 Jam nunc Europam vecta est Huyacus in omnem.
 Salve magna Deûm manibus fata, semine sacro, 405
 Pulchra comis, spectata novis virtutibus arbor:
 Spes hominum, externi decus, & nova gloria mundi:
 Fortunata nimis, natam si numina tantum
 Orbe sub hoc, homines inter gentemque Deorum,
 Perpetua sacram voluissent crescere fylva. 410
 Ipsa tamen, si qua nostro te carmine Musæ
 Ferre per ora virûm poterunt, hac tu quoque parte
 Nosceris, cœloque etiam cantabere nostro.
 Si non te Bactra, & tellus extrema sub Arcto,

Non

Non Meroë, Libycisque Ammon combustus arenis, 415
At Latium, at viridis Benaci ad flumina ripa
Audiet, & molles Athesi labente recessus:
Et fat erit, si te Tiberini ad fluminis undam
Interdum leget, & referet tua nomina BEMBUS.

F I N I S.

69

21.11.12

Non Metri Libellus Ammon computat acris 415
 At latum et rithi Pendi ad Kuisa rithi
 Ande & acris Kithi latum rithi
 At rithi acris Kithi ad Kuisa rithi
 latum rithi & rithi acris Kithi

21.11.12

